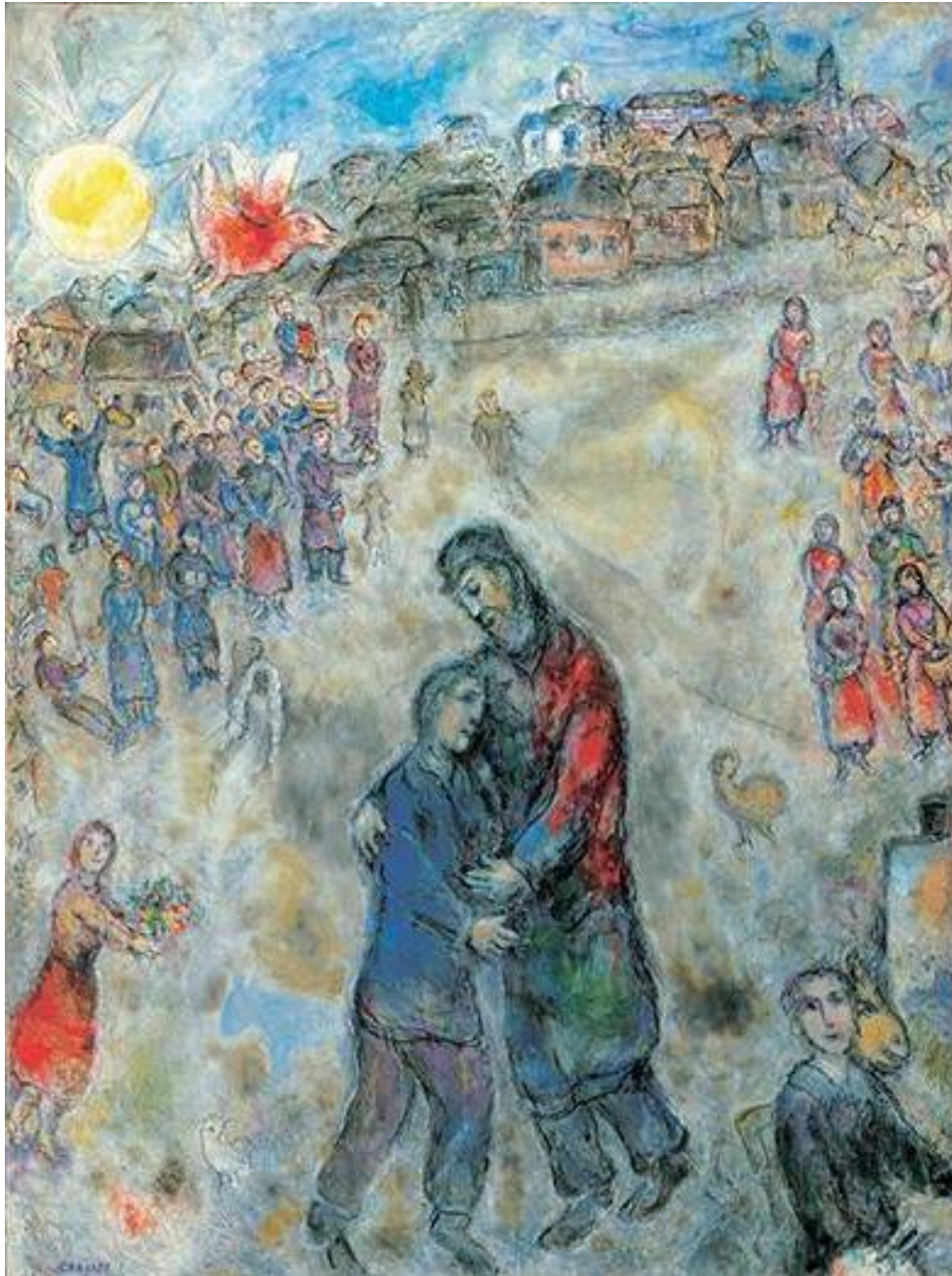

Wat zouden we van Jezus willen leren?

Meditatie ds. Gerard Rinsma Zondag 19 februari 2017

Torahlezing: Exodus 22:22-26

Evangelielezing: Mattheüs 5:33-45

Gemeente van Onze Heer Jezus Christus, lieve mensen,

Wanneer ben je een christen? vraag ik me zelf wel eens af. En als ze het mij zouden vragen, ben jij een christen, dan weet ik soms het antwoord niet. Ben ik een christen? En als ik het u zou mogen vragen: zou u zichzelf een christen durven noemen? Want wanneer ben je dat?

Als je christelijke geloofsveronderstellingen hebt? Als je een christelijke levens-, wereld-, mensbeschouwing hebt? Als je gelooft dat God bestaat? Die de wereld heeft geschapen? Dat geloven joden en moslims ook.

Als je gelooft dat Jezus Gods zoon is en dat hij uit liefde naar ons toegekomen is. Dat zullen moslims en joden niet geloven, maar ben je met die overtuiging alleen een christen?

Of zit het meer in de praktijk: als dagelijks tot God bidt, als je zondags naar de kerk gaat. Dat doen oprechte joden en moslims ook. Alleen heet dan een moskee of synagoge.

Wanneer ben je een christen? Als je de verhalen uit de bijbel kent en gelooft dat daarin God zelf aan het woord is? Ja, maar hoe dan? Letterlijk? Dan worden verboden om geen rente te mogen heffen, zoals we zonet hoorden, lastig om na te leven.¹ Of ben je pas een christen, als je in Jezus, zoals de evangeliën hem schetsen, gelooft? Maar wat geloof je dan?

*Als ik zeg: "Ik ben een christen"
roep ik niet: "Ik ben gered".
Ik fluister dat ik ben verloren
en juist daarom ga ik deze weg.*

*Als ik zeg: "Ik ben een christen",
zeg ik die woorden zonder trots.
Ik geef grif toe dat ik struikel
en iemand nodig heb als gids en rots.*

Als ik zeg: "Ik ben een christen",

¹ Exodus 22:24-26 Als je geld leent aan iemand van mijn volk die armoede lijdt, gedraag je dan niet als een geldschieder en vraag geen rente van hem. Als je iemands mantel als onderpand neemt, moet je die voor zonsondergang aan hem teruggeven, want hij heeft niets anders om zich mee toe te dekken. Waarmee moet hij zijn lichaam anders beschermen als hij gaat slapen? Als hij mij om hulp smeekt, zal ik naar hem luisteren, want ik ben een genadige God.

*beweer ik niet: "Ik kan alles aan."
Ik belijd dat ik maar zwak ben
en bid om kracht om door te gaan.*

*Als ik zeg: "Ik ben een christen",
sla ik mezelf niet op de borst.
ik geef toe dat ik te kort schiet
en nooit m'n schuld heb ingelost.*

*Als ik zeg: "Ik ben een christen",
zeg ik niet dat ik volmaakt ben.
Ik val onmiddellijk door de mand;
Gód gelooft dat ik iets waard ben.*

*Als ik zeg: "Ik ben een christen",
schiet die pijn weer door me heen.
Soms ben ik zielsverdrietig,
maar Zijn Naam houdt me op de been,.*

*Als ik zeg: "Ik ben een christen",
spreek ik daarmee geen oordeel uit.
Daartoe heb ik geen enkel recht;
ik weet alleen dat iemand van me houdt.²*

En daarom, als u het mij zou vragen, of ik een christen ben, zou ik antwoorden; ja, dat probeer ik. Ik probeer een leerling van Jezus te zijn. Zoals Jezus aan het eind van dit evangelie zijn leerlingen op het hart bindt: : Ga dus op weg en maak alle volken tot mijn leerlingen, door hen te dopen in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest, en hun te leren dat ze zich moeten houden aan alles wat ik jullie opgedragen heb.

Twee keer horen we in die slotzin het woord 'leren'. Maar welk leren bedoelt Jezus, welk leren bedoelt Mattheüs?

Uit het hoofd leren, inprenten is alleen handig, als er geen geschreven boeken zijn. Dat is eeuwenlang zo gedaan. En nog steeds. Want zo ver-

² bewerking van tekst van Maya Angelou

telde een moslim mij ooit vol trots dat hij de hele Koran uit zijn hoofd kende.³ Maar dat is niet het leren, dat Mattheüs bedoelt. Maar als we Jezus als leerling zo volgen, wat zou u dan van hem willen leren? Eigenlijk zou u nou een papiertje moeten hebben en een pen om dat eens voor u zelf op te schrijven. Wat ik van Jezus wil leren, is Misschien kunnen we dat aan het eind van dienst nog wel organiseren en de briefjes in een doos verzamelen. Maar misschien neemt u die vraag mee naar huis en denkt er thuis verder over na. Wat zou ik van Jezus willen leren? Mattheüs gebruikt er twee verschillende woorden voor. *didáskontej* en *maqhteú, sate* . . .⁴ In het eerste klinkt ons woord didactiek door. Maar het tweede woord 'mathetoi'⁵ gaat het om

³ Op een examen Nieuw Testament antwoordde ik op een vraag van mijn professor hoeveel hoofdstukken het evangelie van Mattheüs had, dat ik dat een onzinnige vraag vond. Dat hoefde ik niet te weten, omdat het zo op te zoeken was.

⁴ Dingemans: In de leerschool van het geloof pg. 139 Een lexicografisch onderzoekje naar het woordgebruik in het Nieuwe Testament leert, dat het werkwoord *manthano* maar 25 maal voorkomt en het substantief *mathétés* 250 maal. Er is kennelijk niet zoveel belangstelling voor het abstracte leren als kennisverwerving. Er is meer aandacht voor de relatie van de leerling tot de Heer. Het werkwoord, dat bij 'leerling' hoort in het Nieuwe Testament is *akolouthéo*, volgen. En dan valt het op, dat er in het Nieuwe Testament geen substantief *akolouthésis*, dat in het overige Grieks wel voorkomt, wordt gebruikt voor de navolging. Dat is kennelijk ook te abstract: het gaat om de activiteit van de leerling, die wordt aangeduid met: navolging. Ook het Hebreeuwse *lamad* betekent oorspronkelijk een praktische oefening: er wordt geleerd wat er gedáán moet worden. En dat leert men in de praxis van de navolging van Christus. De relatie tot de Heer staat centraal in het 'leren' van het Nieuwe Testament (Zie Rengstorff in ThWNT, deel IV, S. 392 ff. s.v. *manthano* en Kittel in ThWNT, deel I, S. 210 ff. s.v. *akolouthéo*). Leren is een relatie aangaan. Leren is met Christus optrekken, Hem volgen en zo — met vallen en opstaan — geloven en zich laten inschakelen in zijn werk. Leren is een echt 'werk'-woord. Ook de begrippen *didaskéin* en *didaskalia* duiden niet een intellectuele 'leer- en onderwijsactiviteit' aan, maar onderricht in de weg der wijsheid, inwijding in het leven met God, praktische kennis van de omgang met de Heer in het gewone leven van elke dag. (Zie Rengstorff in ThWNT, deel II, s.v. *didasko* ktl. en J. Firet, 1968, 68 w.).

Het begrip *katéchein* is dikwijls vertaald als: zo krachtig spreken, dat een echo antwoordt. Geloofsonderricht in vraag en antwoord, waarbij de leerling de leraar napraat. Volgens Adolf Knauber (*Verbum*, jaargang 50, 1983, nummer 7, p. 234 w.) is dat onjuist. Het begrip *katéchein* is een terminus technicus voor de geloofsoproep, dus: '(iemand) aanspreken en voor het evangelie werven', iemand proberen te winnen. Ook bij Augustinus is niet een uitvoerig onderricht in de geloofsleer bedoeld, als hij spreekt over het 'catechizare', maar de voorbereiding op de juiste geesteshouding van degenen die in de catechumenenstand werden opgenomen.

De bijbelse leer bestaat uit verhalen die ons vertellen over het leven, over vrijheid, en die ons oproepen daar deel van uit te maken, bewuste keuzen te maken. Het gaat in de 'leer' om een kwestie van leven en dood, want midden in een wereld, waar de dood in allerlei vormen heerst, staat de leraar op om het leven uit te roepen en komen er leerlingen om dat leven te vinden (M. den Dulk, 1985, 10).

⁵ **maqhteú, w:** 1 aorist *evmaqh, teusa*; 1 aorist passieve *evmaqhteúqhn; (maqhth, j)*; **1.** intransitive, *ti, ni, to be the disciple of one; to follow his precepts and instruction: Matt. 27:57* R G WH marginal reading, *to make a disciple; to teach, instruct: tina, Matt. 28:19; Acts 14:21*; passive with a dative of the person whose disciple one is made, *Matt. 27:57* L T Tr WH text; *maqhteúqei, j eivj th, n basilei, an tw/n ouvranou/* (see *grammateú, j, 3, Matt. 13:52* Rec., where long since the more correct reading *th/| basilei, a tw/n ouvranw/n* was adopted, but without changing the sense; (yet Lachmann inserts *evn*). * **maqhth, j, maqtou/, o`** (*manqa, nw*), *a learner, pupil, disciple*: universally, opposed to *didáskaloj, Matt. 10:24; Luke 6:40; ti, noj*, one who follows one's teaching: *VIwa, nnou, Matt. 9:14; Luke 7:18* (19); *John 3:25; tw/n Farisai, wn, Matt. 22:16; Mark 2:18; Luke 5:33; Mwú?se, wj, John 9:28*; of Jesus -- in a wide sense, in the Gospels, those among the Jews who favored him, joined his party, became his adherents: *John 6:66; 7:3; 19:38; o; cloj maqhtw/n auvtou/, Luke 6:17; oi` maqhtoi*

een relatie. Want leerling ben je alleen, als er ook een leraar is. Want het gaat niet om leren als zodanig, maar om het leerling- worden en leerling zijn, kortom om 'akolouthen': navolgen. De leerling gaat in het spoor van de Meester. Hij luistert naar Hem; hij volgt Hem in zijn weg door lijden en dood naar het leven: en hij laat zich door Hem inschakelen de dienst aan de wereld.⁶ Het lijkt alsof Jezus zelf met leren meer dan alleen kennis op het oog heeft. 'Leer hen onderhouden al wat Ik u bevolen heb. Leer hen dat ze zich moeten houden aan alles wat ik jullie opgedragen heb.' Wat ik jullie op het hart gebonden heb. 'Neem mijn juk op je en leer van mij, want ik ben zachtmoedig en nederig van hart. Dan zullen jullie werkelijk rust vinden, want mijn juk is zacht en mijn last is licht.' Maar als ik dan naar de schriftlezing van vandaag luister, zakt de moed mij gewoon in de schoenen. Hoezo een lichte last? Hoezo een zacht juk? 'Jullie hebben gehoord dat gezegd werd: "Een oog voor een oog en een tand voor een tand." En ik zeg jullie je niet te verzetten tegen wie kwaad doet, maar wie je op de rechterwang slaat, ook de linkerwang toe te keren.'

En daarna: 'als iemand een proces tegen je wil voeren en je onderkleed van je wil afnemen, sta hem dan ook je bovenkleed af.'

En tenslotte: 'En als iemand je dwingt één mijl met hem mee te gaan, loop er dan twee met hem op. Om die reden is de Bergrede altijd afgedaan als een onmogelijk eis, een veel te hoge lat.'

Eigenlijk zou ik willen dat Jezus hier zelf zou staan en tekst en uitleg zou geven. Wat wil je met deze woorden bereiken? Kijk eens naar het geweld in de wereld, kijk eens hoeveel er wordt gevochten, kijk eens naar de slachtoffers in de straten. Kom eens terug en zie hoe dictators hun volk knevelen.

En zie hoe de grootmachten hen de hand boven het hoofd houden.

Kijk eens naar de wapenproductie en de wapenproductie in de wereld. Het wordt verkocht alsof het speelgoed is.

Maar Jezus is niet in de gelegenheid om hier op onze vragen te

auvtou/ i`kanoi,, [Luke 7:11](#); a[pan to, plh/qoj tw/n maqhtw/n, [Luke 19:31](#); but especially *the twelve apostles*: [Matt. 10:1](#); [11:1](#); [12:1](#); [Mark 8:27](#); [Luke 8:9](#); [John 2:2](#); [3:22](#), and very often; also simply oi` maqhtai,, [Matt. 13:10](#); [14:19](#); [Mark 10:24](#); [Luke 9:16](#); [John 6:11](#) (Rec.), etc.; in the Acts oi` maqhtai, are all those who confess Jesus as the Messiah, Christians: [Acts 6:1f,7](#); [9:19](#); [11:26](#), and often; with tou/ kuri,ou added, [Acts 9:1](#). The word is not found in the O. T., nor in the Epistles of the N. T., nor in the Apocalypse; in Greek writings from (Herodotus), Aristophanes, Xenophon, Plato down.

⁶ Dingemans: In de leerschool van het geloof pg. 167

antwoorden. En dat is jammer, want ik heb een vermoeden wat hij bedoelt. En misschien mag ik dat vermoeden met u delen. Want de sleutel ligt in het woordje dwingen. Als iemand je dwingt. Op dat moment ben je je vrijheid kwijt en kun je niet anders dan doen wat die ander je beveelt. Tenzij, tenzij je uit eigen vrije wil besluit om meer te doen dan de ander van je vraagt. In plaats van een mijl twee mijlen met hem mee te gaan. In plaats van je overkleed ook je hemd af te staan. Of je rechterwang aan te bieden. Op dat moment heb je je vrijheid heroverd. Het klinkt paradoxaal en je kan het ook niet als een wet op allerlei situaties toepassen. Maar wel als grondhouding in oefenen. Als iemand iets van je wil, als iemand iets van je vraagt, geef dan en keer je niet af van wie geld van je wil lenen.

Dat lijkt in de praktijk gemakkelijk, maar hoe vaak betrap ik me er zelf niet op, dat ik denk: dan kan ik de volgende keer hem, haar ook iets vragen. Boerwinkel noemt dat het weegschaalmodel. We sturen alleen die mens een kerstkaart, die ons er ook een hebben gestuurd. We nodigen alleen die mensen uit, die ons ook hebben uitgenodigd. We geven alleen verjaardagscadeautjes aan hen die ons ook iets gegeven hebben. Ook bij mij zit dat er diep in. We reageren volgens het weegschaalmodel. Als jij zo doet, doe ik zo. Maar door uit dit weegschaalmodel te stappen, gebeurt er iets nieuws, iets verrassends, iets onvoorziens. Iets wat de ander ontregelt. Of zou kunnen ontregelen. En dat is het tweede, wat Jezus volgens mij op het oog heeft.

Doordat wij in vrijheid iets doen wat de ander niet verwacht, bestaat de kans - ik formuleer het voorzichtig - dat we de ander uit zijn patroon halen, de ander ontregelen. Want mensen hebben, anders dan dieren, de mogelijkheid om van deze vastgelegde reactiepatronen los te komen. Een mens – anders dan Swaab ons wil doen geloven – kan zijn situatie overstijgen, transcenderen, d.w.z. hij of zij kan kiezen. En als je dan iets verrassends kiest, iets wat de ander niet verwacht, dan bestaat de kans dat je de ander ontregelt, even uit zijn evenwicht brengt.

'Tijdens de tweede wereldoorlog zat ergens een stel gevangenen in een barak van een Duits concentratiekamp. Iedere avond kwam een bewaker de barak binnen en iedere avond zocht hij dezelfde man uit om hem af te ranselen. Misschien had hij om een onverklaarbare reden een antipathie tegen deze man. De andere gevangenen zagen dit avond aan avond in machtelo-

*ze woede aan. Want wat kon je er tegen beginnen? De machtsposities lagen immers vast. Pogingen tot bescherming van de kameraad zouden tot geweld tegen allen leiden. De terreur was niet te doorbreken, want men beschikte niet over wapenen om de vijand onschadelijk te maken. Eén der gevangenen dacht echter niet langs deze traditionele machts- en geweldsbanen en niet in dit traditionele vriend-vijand-schema. Op een avond stapt hij op de bewaker af en zegt: 'Als u dan beslist iedere avond iemand moet afranselen, neem dan vanavond mij eens voor de variatie.' Dit kwam voor de bewaker volledig onverwacht. Hij rekende vast op de angst van ieder en achtte het vanzelfsprekend, dat 'de mens' bang, laf en egoïstisch is. Na enige aarzeling antwoordde hij: 'Goed, ik zal vanavond jou nemen en niet die ander. En omdat je zo flink bent om jezelf aan te bieden, mag je zelf zeggen, hoeveel slagen ik je geven zal.' De gevangene antwoordde: 'Dat laat ik aan uw geweten over.' Volgende verrassing en verwarring bij de bewaker. Hij zag zichzelf, vooral in de ogen van zijn gevangenen als iemand zonder geweten. Hij antwoordt dan ook: 'Ik heb geen geweten.' Waarop de gevangene van zijn kant weer: 'Natuurlijk hebt u een geweten, anders had u mij allang afgeranseld.' Na dit wonderlijke gesprek was de aardigheid er voor de bewaker dermate af, dat hij verdween en niet meer terugkwam, ook de volgende avond niet om zijn oude slachtoffer weer te zoeken.'*⁷

Ik begon met de vraag: wat zou u van Jezus willen leren. Ik wil u wel verklappen dat ook als hij geen Messias zou zijn geweest, geen zoon van God, ook als hij niet zou zijn opgestaan, zijn woorden, zijn leven voor mij van een ongelofelijke vrijheid getuigen. Een vrijheid, die zich niet laat bepalen door angst voor de tegenstander, door angst voor een agressor, een bezetter, onderdrukker. Zelfs niet voor de dood. Jezus bezat die vrijheid. En hij ontregelde er keer op keer zijn tegenstanders. Een meelaatse, die naar hem toekomt, weert hij niet af, maar strekt omgekeerd zijn hand naar hem uit. En ten overstaan van een agressieve horde, die een vrouw gestenigd wil zien, schrijft hij in het zand. En zegt dan: wie zonder zonde is, werpe de eerste steen. Tegen een man, die bij hem komt om te horen hoe hij het eeuwig leven kan beërven, zegt hij: verkoop alles wat je hebt en kom dan terug. En tegen een man, die zich in een boom

⁷ Boerwinkel, meer dan het gewone, pg. 133-134

heeft verstopt, zegt hij: Zacheüs, kom vlug naar beneden, want vandaag moet ik in jouw huis verblijven.’ En tegen leerlingen, die een vrouw kaptellen: zegt hij: Ik verzeker jullie: waar ook ter wereld het goede nieuws verkondigd zal worden, zal ter herinnering aan haar verteld worden wat zij heeft gedaan.’ En tegen Petrus, die met zijn zwaard het oor van een slaaf heeft geraakt, zegt hij: Steek je zwaard in de schede. En tegen de mensen, die hem kruisigen: vader vergeef het hen, want ze weten niet wat ze doen.

En tenslotte tegen een fanatieke farizeeër, die onderweg om mensen van de weg te arresteren: Saul, Saul, waarom vervolgt gij Mij? De man was zo ontregeld dat hij van zijn paard viel en drie dagen volkomen van zijn stuk was.⁸

Kortom: vanuit zijn vrijheid ontregelde Jezus zijn tegenstanders en liet hij omgekeerd toe dat anderen hem konden ontregelen. Zó heeft hij zich vrijwillig gevangen laten nemen, zich in vrijheid laten geselen, en zich laten kruisigen. En zó is hij gestorven, maar wie in zijn ogen heeft gekeken, wie zijn ogen op zich heeft voelen rusten, is daarna nooit meer dezelfde geweest. Maar voorgoed ontregeld. Amen.

⁸ Handelingen 9:3